

Kandidatuppsats i offentlig förvaltning VT15

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Alexander Arbman

Isabelle Asadian Falahieh

Handledare: Johanna Selin

Examinator: Ylva Norén Bretzer

Giftfri förskola

**- en studie om tjänstemäns betydelse för det kommunala
miljöarbetet**

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN**

Förord

Efter två månader har det plötsligt blivit dags att hitta något annat än giftfri förskola att fylla våra dagar och tankar med. Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Johanna Selin, som har haft tålamod med oss, hjälpt oss genom hela arbetet och agerat bollplank i vått och torrt. Vi vill även tacka alla de medverkande tjänstemännen som har delat med sig av sina tankar och erfarenheter. Er medverkan har varit ovärderlig.

Göteborg, maj 2015

Alexander Arbman och Isabelle Asadian Falahieh

Abstract

Toxic-free preschool is connected to a national environmental goal in Sweden and lately it has received increased attention from different sources. It is a goal that depends on the municipalities and thereby the civil servants to work with. Science in the subject does not agree about the civil servants role and meaning for the work in the municipalities. The purpose of this thesis is to provide more knowledge about the civil servants role and see if the current science can be translated on to practical cases. In our thesis we study three municipalities that have begun the work with toxic-free preschools. The work has been done by specific civil servants and therefore interviews have been held with key civil servants. These interviews have been the empirical material of this study. The result of the study shows that there were mainly two factors that made the work begin in the municipalities: it was both an active environmental organization and dedicated civil servants. The civil servants were the ones who initiated and actively worked with toxic-free preschool with the knowledge provided by environmental organizations. The political dimension was not actively involved in the same way as the civil servants were. All together toxic-free preschool can be associated with dedicated civil servants who became interested and enthusiastic about environmental matters during their work.

Key words: Civil servants, Municipalities, Environmental work, Toxic-free preschool

Innehåll

Förord	2
Abstract	3
1. Inledning.....	5
2. Problemformulering	6
3. Teori	8
3.1 Miljö- och målforskning.....	8
3.2 Tjänstemannaforskning	10
4. Syfte och frågeställningar.....	11
5. Metod	12
5.1 Forsknings- och insamlingsmetod.....	12
5.2 Giftfri förskola.....	13
5.3 Förstudie: valet av kommuner.....	14
5.4 Analysmetod.....	15
6. Resultat.....	17
6.1 Ärendegången.....	17
6.2 Främjande faktorer	19
6.3 Hämmade faktorer.....	21
6.4 Giftfri förskola utifrån miljö- och målforskning	24
6.5 Giftfri förskola utifrån tjänstemannaforskning	26
7. Slutsats	29
8. Referenser.....	32
9. Bilagor.....	35
Intervjuer	35
Intervjuguide	35

1. Inledning

Kemikalieanvändningen har ökat kraftigt under de senaste 50 åren och därmed har även exponeringen av kemikalier för oss människor ökat. Vi utsätts mer och mer för kemikalier som vi inte alltid vet riskerna av och forskning och lagstiftning hinner inte med i utvecklingen. Man vet dock att flera av dessa ämnen har en negativ effekt och att kemikalier idag finns i det mesta, alltifrån kläder till byggmaterial, elektronik och leksaker. På grund av barns mindre storlek blir koncentration betydligt högre för dem än för vuxna. I Sverige finns det ett nationellt miljömål kallat giftfri miljö, som handlar om att ämnen som skapats av samhället och som förekommer i miljön inte ska vara skadliga för människor, djur och vår miljö. Detta är ett område som Kemikalieinspektionen lyfter som ett viktigt område i sin handlingsplan för giftfri vardag, som är en del i arbetet för att nå en giftfri miljö (Kemikalieinspektionen, 2011:5f). Frågan har sedan uppmärksamats av både Naturvårdsverket och framförallt Naturskyddsföreningen genom flera rapporter där de bemärker giftfri förskola som ett prioriterat område för både giftfri vardag och giftfri miljö (Naturvårdsverket, 2015a:68; Naturskyddsföreningen, 2014b:3). Kemikalieinspektionen har vidare också pekat ut förskolan som en strategiskt viktig inriktning för denna fråga (Miljödepartementet, 2010; Kemikalieinspektionen, 2013:5; Naturskyddsföreningen, 2014b:1). Giftfri förskola är något som uppdagats nyligen både via media och rapporterna som skrivits och det har fått flera kommuner att engagera sig i frågan. Giftfri miljö är dock inte ställt som ett krav, utan det är snarare ett mål som är upp till varje kommun att själv arbeta med. Det innebär att det kan skilja sig i hur kommuner arbetar med både målet giftfri miljö och det prioriterade området giftfri förskola (Naturvårdsverket, 2012).

2. Problemformulering

“All offentlig makt i Sverige utgår från folket”, så inleds Regeringsformen (SFS 1974:152). I praktiken innebär det att folket röstar på partier och personer som ska representera dem i politiken, det råder med andra ord en representativ demokrati. I den offentliga sektorn är det politiker som fattar besluten och tjänstemän som implementerar dem. I 97 procent av fallen är dock politikerna fritidspolitiker, det vill säga de ägnar en begränsad del av sin tid till politiken och resterande av tiden till annan form av sysselsättning (Sveriges Kommuner och Landsting, 2015). Detta medan tjänstemännen oftast är sakkunniga och har sitt arbete som främsta sysselsättning. Politikerna styr dessutom med mål, som tenderar att vara otydliga varvid det uppstår ett tolkningsutrymme för tjänstemännen (Rombach, 1991:47ff). Vem den enskilde tjänstemannen är och hur denne agerar skulle därmed kunna påverka implementeringen av politiken.

Under de senaste åren har frågan om giftfri miljö, vardag och följaktligen förskola uppmärksamats av såväl regering som myndigheter och intresseorganisationer (Naturvårdsverket, 2015a:65, 68; Kemikalieinspektion, 2013; Prop. 2013/14:39; Naturskyddsföreningen, 2013). En del i arbetet för att nå det nationella miljömålet anses således vara att få giftfria förskolor. Förskolan hör dock inte till statens ansvarsområde, utan kommunernas. Kommunerna i sin tur är självstyrande (SFS 1991:900) och har under de senaste årtiondena fått allt större utrymme att själva forma sina verksamheter. Kommunerna styrs dessutom som tidigare nämnt av politiker, vars beslut genomförs av tjänstemän, och i och med kommunernas ökade inflytande har båda dessa gruppers befogenheter också ökat (Cregård, 1996:78). Anders Forssell och Anders Ivarsson Westerberg (2007:25) skriver att människor formaliseras i organisationer. Med det menar de att enskilda personers betydelse minskar i organisationer och att de följaktligen blir mer utbytbara. Om det stämmer innebär det att de kommunala tjänstemännens ökade befogenheter och vem den enskilde tjänstemannen råkar vara inte borde påverka kommunen och dess arbete nämnvärt. Å andra sidan finns det forskning som säger tvärtom, att de enskilda tjänstemännens engagemang har betydelse. Ett exempel på det är Kerstin Bartholdssons (2006; 2009) studier om tjänstemäns miljöengagemang. Hon konstaterar bland annat att engagerade tjänstemän, eldsjälar, “har stor betydelse för att det målstyrda arbetet ska utvecklas”, att deras engagemang har betydelse för deras yrkesutövning och att målstyrningen har inneburit ett ökat handlingsutrymme för dem (Bartholdsson, 2009:180). Dessa studier har gemensamt att de fokuserar på mål och den offentliga sektorn,

men de är oeniga om vilka faktorer som kan påverka arbetet. Den offentliga sektorn innefattar dessutom en mängd olika typer av verksamheter (Nationalencyklopedin, u.å.). En fråga som uppstår är om forskningen går att applicera på alla former av offentlig verksamhet? Kan delar av forskningen exempelvis förklara hur arbetet för giftfri förskola har gått till i de kommuner som arbetar med det? Det kan vara av relevans för det kommunala miljöarbetet att få ökad kunskap om tjänstemäns roll och betydelse för arbetet.

3. Teori

Vårt ämne kan kopplas till både kommuner och dess tjänstemän men även miljö och miljömål. Fallet giftfri förskola är härlett från ett nationellt miljömål, varvid tidigare forskning kring mål och speciellt miljömål kan vara relevant att använda för att förstå fallet. Samtidigt handlar uppsatsen om hur det arbetas med frågan ute i kommunerna. Kommuners förvaltningar består av en sammansättning individer, *tjänstemän*, som arbetar inom dem. Nedan kommer vi att presentera olika ståndpunkter inom såväl tjänstemanna- som miljö- och målforskningen och sedan använda dem för att pröva om och i så fall vilken/vilka av dem som tycks stämma in på vårt specifika fall.

3.1 Miljö- och målforskning

Ylva Bretzer m.fl. har studerat vilka faktorer som har varit viktiga vid översättningen av nationella miljö kvalitetsmål till lokala sådana. De kom fram till att åtminstone en men helst flera av fyra förutsättningar behöver vara uppfyllda för att arbetet ska bli lyckat. De fyra förutsättningarna är politiskt ledarskap i miljöfrågor, drivande tjänstemän, ett aktivt föreningsliv som driver miljöfrågorna framåt och en vilja att marknadsföra sig som en miljövänlig kommun (Bretzer m.fl., 2006:10, 33). Bland de kommuner Bretzer m.fl. (2006:33) studerade hade de som kommit längst i miljöarbetet haft miljöfrågan direkt under kommunledningen. Ansvar för arbetet låg dessutom inte endast hos motsvarande miljöförvaltningen utan delades av de flesta eller samtliga av kommunens förvaltningar. I en annan studie konstaterade Katarina Eckerberg och Björn Forsberg (1998:346) att även om det finns en politisk retorik där miljöfrågor kan tyckas vara prioriterade ser verkligheten annorlunda ut. När det väl kommer till kritan tenderar politiker nämligen att prioritera ner miljöarbete till förmån för ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor. Deras studie sätter därmed Bretzers första förutsättning och politiskt ledarskap på sin spets. Karin Edvardsson (2007:298) har i sin tur gjort en studie där hon har testat fem av de nationella miljö kvalitetsmålen enligt fem förutsättningar för att mål ska bli lyckade; att mål ska vara specifika, mätbara, accepterade, realistiska och tidsbundna. Hon kom fram till att det nationella målet om giftfri miljö var orealistiskt i och med för höga målsättningar, med en medföljande risk att den höga ribban snarare leder till sjunkande motivation och således får kontraproduktiva konsekvenser (Edvardsson, 2007:309f). Mål inom den offentliga sektorn tenderar dessutom att vara både komplexa och vaga och just miljömål har pekats ut som synnerligt komplexa (Christensen m.fl.,

2005:111; Rombach, 1991:47ff). Å ena sidan kan de oklara målen därför anses vara problematiska, men det finns även de som ser fördelar med dem (Edvardsson, 2007:298; Christensen m.fl., 2005:111; Rombach, 1991:47ff; Hertting, 2014:191ff). Exempelvis Christensen m.fl. diskuterar enligt följande:

Oklara mål ger också en organisationsledning betydande flexibilitet i hur dessa skall framställas och inte minst med hänsyn till om och hur de skall införas. Klara mål kan binda upp ledningen till mål som de vet är svåra att genomföra och som de därmed eventuellt kan få svårt att uppnå. (Christensen m.fl., 2005:111)

Notera att författarna skriver *om* och inte *när* mål ska införas. Det pekar på skillnaden mellan mål som *bör* genomföras och krav som *ska* genomföras.

Stig Montin (2007:37ff) har pekat ut tre områden som har präglat den svenska politiken. Han kallar dem för första, andra och tredje generationens politikområde. Den första hör till tiden då den representativa demokratin tillkom i Sverige. Den andra innefattar välfärdsstatens uppbyggnad, där både skol- och miljöpolitik ingår. Den tredje kännetecknas av mer samarbete mellan såväl offentliga som privata aktörer. Tredje generationens politikområde präglas av projektpolitik med tillfälliga projektmedel som huvudsaklig finansieringsform där det förväntas att medlen ska användas till något särskilt. Fokus har dessutom skiftat från möjligheten till ansvarsutkrävande till ett gemensamt tänk mellan olika aktörer. Utomstående aktörer såsom föreningar och näringsliv får således en mer naturlig roll i utformningen av vad det offentliga ska göra (Montin & Hedlund, 2009:14–24). De nationella miljökvalitetsmålen hör till de båda senare generationernas politik, och arbetet för att uppnå dem hör särskilt till den sista. De senaste årtiondena har präglats av både decentralisering, att kommunerna har fått större ansvarsområden och governance, det vill säga en mer horisontell styrning där aktörer från både olika sektorer och hierarkiska nivåer påverkar varandra (Montin, 2007:41, 45; Cregård, 1996:78; Pierre, 2014:247f; Karlsson, 2014:49ff). Kommuner har pekats ut som särskilt viktiga i miljömålsarbetet, men det finns som sagt inget uttryckt krav på kommunerna att arbeta för det (Montin, 2007:50f, Naturvårdsverket, 2015b). Kommunerna har alltså att ta ställning till *om* de ska arbeta med målen och i så fall *hur* de ska göra det (Montin, 2007:48ff; Christensen m.fl., 2005:111).

3.2 Tjänstemannaforskning

Precis som vi skrev i problemformuleringen styrs kommuner av politiker, men deras beslut implementeras av tjänstemän. Dessa tjänstemän har, precis som de lokala politikerna, fått ökade befogenheter till följd av de senaste årtiondenas decentralisering (Cregård, 1996:78; Pierre, 2014:247). Å ena sidan finns det forskning som menar att vilka dessa tjänstemän är inte borde ha betydelse för hur de utför sitt arbete. Till dessa hör Forssell och Ivarsson Westerbergs (2007:25, 145) som menar att de enskilda individernas betydelse minskar i och med att de formaliseras i organisationer och att de således blir utbytbara. Detta går att översätta till den offentliga sektorn på så vis att tjänstemän är individer som formaliseras i kommuner som är organisationer. Det går dessutom i stil med Max Webers (1964:329ff) idealbild av rationella, byråkratiska och objektiva tjänstemän som inte låter sitt arbete påverkas av deras egna intressen och åsikter. Å andra sidan finns det annan forskning som menar att tjänstemännen faktiskt spelar roll. Det finns bland annat Michael Lipskys (2010:15ff) studier om gräsrotsbyråkrater, som agerar efter situation och inte lika mycket efter byråkratiidealet. Edward C. Page (2012:7) skriver att även om tjänstemän har respekt för att det är politiker som styr, kan de få fritt fram att påverka och formulera policys i de fallen politikerna inte tar initiativ. Vidare har Kerstin Bartholdsson (2006; 2009) forskat om tjänstemän och deras inflytande när det kommer till implementeringen av miljöpolicys. I sin doktorsavhandling skriver Bartholdsson (2009:203f) att kommunala tjänstemäns personliga miljöengagemang påverkar hur de arbetar med miljö och att den enskilde tjänstemannens engagemang således har betydelse för det lokala miljömålsarbetet. Hon skriver dessutom att dessa tjänstemäns engagemang väcks i tidig ålder och att det därefter "är en självklarhet; en livsstil" (Bartholdsson, 2009:172). En ytterligare infallsvinkel är Lennart Lundquists (1987:42f) kunna, vilja och förstå. Det är värt att särskilja organisationen och individen bakom beslutet och dessa tre kan ge en förståelse för individens roll och egenintresse. För att en policy ska implementeras bra förutsätts det att tjänstemannen *kan* genomföra det som behövs, att denne *vill* göra det och att denne *förstår* både sin egen och andras roll men även vad det är som ska genomföras och varför. Dessa tre har en relation till varandra, den ena påverkar den andra. Att *kunna* påverkas exempelvis av ens *förståelse* för uppgiften, likväl som ens *vilja* att genomföra den (Lundquist, 1987:48f).

4. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår uppsats är att bidra med ökad kunskap om tjänstemannarollen kopplat till miljömålsarbete. Den tidigare forskningen kring tjänstemän och deras personliga engagemang är inte enig om deras roll och inflytande över det kommunala arbetet (Weber, 1964:329ff; Forssell & Ivarsson Westerberg, 2007:25; Lipsky, 2010:15ff; Bartholdsson, 2009:180; Bretzer m.fl., 2006:10, 33; Page, 2012:7, Lundquist, 1987:42f, 48f). Inom miljömålsforskningen har det dock pekats ut en rad förutsättningar för att miljömålsarbete ska bli lyckat och bland dessa ingår just drivande tjänstemän (Bretzer m.fl., 2006:10, 33; Bartholdsson, 2009:180; Edvardsson, 2007:298). I denna uppsats ämnar vi att öka kunskapen kring dessa områden genom att pröva den befintliga miljö-, mål- och tjänstemannaforskningen, som har fokuserat på den offentliga sektorn generellt, på ett praktiskt fall inom förskolans område.

Vilken del av den befintliga forskningen är det som tycks vara närmast sanningen när det kommer till tjänstemäns betydelse för kommunalt miljöarbete? Detta studerar vi genom att pröva forskningen med de mer specifika frågeställningarna:

- Vilken roll har tjänstemännen haft i arbetet med giftfri förskola?
- Har det funnits faktorer som har främjat alternativt hämmat arbetet?

5. Metod

5.1 Forsknings- och insamlingsmetod

Vi kommer att utgå från en kvalitativ intervjumetod i studien. Det innebär att vi kommer att utföra intervjuer där *vad* som sägs och *hur* det sägs kommer att vara i fokus (Kvale & Brinkmann, 2009:39ff). Genom att utföra kvalitativa intervjuer får vi möjlighet att fördjupa oss i och få större förståelse för hur väl den befintliga forskningen kan förklara de studerade fallen. Skulle vi till exempel istället utgå från kvantitativa enkäter skulle vi vara begränsade till standardiserade frågor utan möjlighet till följdfrågor, med konsekvensen att den djupare förståelsen för fallen riskerar att utebli. En ytterligare nackdel med enkätundersökningar är att det lättare sker svarsbortfall, vilket kan undvikas genom intervjuer där man dels bokar särskilda intervjutillfällen och där man som intervjuare styr samtalet så man får svar på alla frågor (Esaiasson m.fl., 2012:234, 251). På förhand vet vi inte hur många personer vi kommer att behöva intervjua och vi vill täcka upp så många som möjligt som har varit delaktiga i arbetet med giftfri förskola. Skulle antalet bli fler än vi hinner intervjua inom studiens tidsram, kan intervjuer hållas med nyckelpersoner och enkätundersökning göras med resterande. Därmed ser vi en enkätundersökning som ett eventuellt komplement till intervjuerna.

Frågorna som vi avser att ställa är både av informant- och respondentkaraktär. Informantfrågorna ger oss en bild av hur arbetet har gått till medan respondentfrågorna är kopplade till miljöintresse samt vilka faktorer de intervjuade har upplevt som främjande och hämmande för arbetet. Dessa tillsammans ämnar att ge oss en bild av samspelet mellan arbetsrollen och det personliga intresset (Esaiasson m.fl., 2012:228, 258f). Själva intervjuerna kommer att ske på plats i kommunerna. Vid ett personligt möte finns det möjlighet att dokumentera intervjun, ställa avancerade frågor som kräver utförligare svar och reda ut eventuella missförstånd. Vi avser att skapa en intervjuguide med standardiserade frågor men ändra följderna och innehållet beroende på intervjuens utveckling för att skapa effekten av ett samtal. I och med det öppnar vi upp för möjligheten att få svar som vi inte hade kunnat förutse och samtidigt styra så att den intervjuade svarar på alla våra frågor (Esaiasson m.fl., 2012:228f, 251ff). Exempelvis kan den intervjuade redan ha svarat på senare frågor med hjälp av tidigare frågor och det kan även uppkomma följdfrågor utöver intervjuguiden.

Vid utförandet av intervjuerna är det viktigt att vi inte låter rollen som intervjuare påverka undersökningen. Vi är medvetna om att det finns en risk för intervjuareffekt, det vill säga att de intervjuades svar påverkas av intervjuaren. Därför är det viktigt att vi informerar om grunderna för studien och intervjuar på ett neutralt sätt även i de fall då följdfrågor uppkommer. För att minimera risken att effekten påverkar intervjuerna, delar vi upp det så att en av oss alltid presenterar studien och den andre alltid ställer frågorna. Den förstnämnda kommer att ha möjlighet att flika in med frågor utöver intervjuguiden (Esaiasson m.fl., 2012:235f, 251f). Således kan det under intervjuerna förekomma frågor från oss båda, men huvudsakligen från den sistnämnda. På det sättet ställs frågorna under liknande förhållanden och samtalen följer ungefär samma ordning.

Frågorna vi avser att ställa och svaren vi kan få kan anses vara känsliga. Det är viktigt att intervjupersonerna känner sig trygga och kan ge sin bild av verkligheten utan rädsla för negativa konsekvenser. För att säkerställa att de intervjuade vågar svara ärligt utan någon sådan oro avser vi att anonymisera såväl intervjupersonerna som kommunerna (Esaiasson m.fl., 2012:257f). Däremot är det viktigt för undersökningen att läsaren vet i vilken roll någon säger något och vi kommer därför att skriva ut arbetsrollerna och kommunerna tillsammans med ett nummer. Exempelvis "kommun 1", "miljöstrateg", "förskolechef", och så vidare. Kommuner tenderar dessutom att ha olika namn för liknande förvaltningar, vilket gör dem lättare att identifiera. Vi kommer därför att använda standardiserade uttryck för förvaltningarna, till exempel "skolförvaltning" för alla sorters utbildningsförvaltningar och "kommunledning" för alla varianter av centraliserade förvaltningar kopplade till kommunstyrelser.

5.2 Giftfri förskola

I studien kommer vi att pröva den tidigare forskningen genom att studera ett *aktivt fall*. Med aktivt fall menar vi ett ärende som kommunerna arbetar med antingen under perioden för vår studie eller som de har arbetat med under det senaste året. Fördelen med att studera ett aktivt fall är bland annat en minskad risk för teleskopeffekt, det vill säga att de intervjuade minns fel i tid när saker skedde med följden att vi inte får en korrekt bild av hur arbetet har gått till (Körner & Wahlgren, 2005:17). Sannolikheten är dessutom högre att de som har varit inblandade i arbetet jobbar kvar i kommunerna och kan delta i studien. Genom att ställa frågorna till de som är/har varit direkt inblandade kan vi vara mer säkra på att vi får korrekta svar. Det är exempelvis mycket lättare (och lämpligare) att fråga en som har varit delaktig i arbetet, än en som har

tilldelats ansvar för det i efterhand, om vilka faktorer som har främjat eller hämmat arbetet. Nackdelen med ett aktivt fall är att det fortfarande inte är avslutat; det går därmed inte att få en fulländad bild av hur det har gått till från början till slut. Det kanske inte heller finns någon skriftlig dokumentation kring frågan ännu. Överlag bedömer vi att fördelarna väger tyngre än nackdelarna, förutsatt att de studerade kommunerna ändå har hunnit komma igång med arbetet.

Frågan om just giftfri förskola har uppmärksammats av media och har lyfts upp av både regering och myndigheter som ett prioriterat område inom ramen för det nationella miljömålsarbetet (Sjöman, 2015, 29 april; Tottmar, 2015, 23 april; Konkurrensverket, u.å.; Miljödepartementet, 2010; Kemikalieinspektionen, 2013:5). Naturskyddsföreningen gjorde under hösten 2014 en enkätundersökning där det visade sig att 97 av 194 svarande kommuner hade påbörjat ett arbete kopplat till giftfri förskola (Naturskyddsföreningen, 2015:7). Då frågan om giftfri förskola väcktes runt år 2013 och åtminstone en tredjedel av landets kommuner vid andra halvan av år 2014 tycktes ha kommit igång med arbetet, vågar vi hävda att det är ett aktuellt fall. Kommuner arbetar således sannolikt fortfarande med det, alternativt har de, om de har varit väldigt snabba, nyligen blivit färdiga.

5.3 Förstudie: valet av kommuner

Då kommuner är huvudmän för förskolan förefaller det naturligt att utgå just från kommuner vid studien av giftfri förskola. För att kunna göra någon form av jämförelse mellan fall krävs det att vi studerar minst två kommuner. Det finns olika metoder för valet av dessa kommuner. Antingen kan man utgå från helt olika kommuner, exempelvis en stor och en liten sådan sett till invånarantal, som "endast" har giftfri förskola gemensamt. Analyseras dessa ger det visserligen svar på hur det har gått till i respektive kommun, men det blir svårt att dra generella jämförelser mellan dem. Detta då det kommer vara problematiskt att urskilja vilka saker som beror på de naturliga skillnaderna och vilka som beror på sådant som är av värde för analysen. Vi väljer istället att utgå från metoden där man väljer kommuner som är lika varandra; där förutsättningar och egenskaper är ungefär lika och som dessutom har giftfri förskola gemensamt. Genom den metoden öppnar vi upp för möjligheten att både studera kommunerna enskilt och jämföra dem sinsemellan (Esaiasson m.fl., 2012:101-110).

Vid valet av kommuner kommer vi i första hand att utgå från ett kommunalförbund. Utgångspunkten är att kommuner i ett kommunalförbund kan ha liknande geografiskt läge,

politisk styrning och invånarantal. I och med att de alla ingår i ett gemensamt kommunalförbund är sannolikheten dessutom större att de har haft tillgång till gemensamma nätverk och kunskapskanaler, med följderna att de rimligtvis kan ha fått tillgång till liknande information och kunskap.

Inför valet av kommuner utförde vi en förstudie då vi utgick från Naturskyddsföreningens (2015) enkätundersökning och valde ett kommunalförbund där ett flertal kommuner hade svarat att de hade påbörjat arbetet. Därefter ringde vi till växeln i samtliga kommuner, med undantag för en kommun som vi bortsåg ifrån på grund av ojämförbarhet, och utgick från snöbollsmetoden för att komma i kontakt med relevant person som är/har varit involverad i arbetet. Denna metod valdes då det annars vore svårt för oss som utomstående att veta vem/vilka som är rätt för vår studie (Esaiasson m.fl., 2012:258). I första skedet fick dessa personer svara på om kommunen har eller har haft ett arbete kring giftfri förskola. Med ett arbete menar vi att det ska ha skett ett medvetet, aktivt arbete. Antingen någon form av inventering ska vara genomförd, eller att det finns/har funnits en aktiv arbetsgrupp, att någon handlingsplan har tagits fram eller att man på något sätt arbetar/har arbetat aktivt på förskolorna. Totalt tre kommuner visade sig vara aktuella. Inför intervjuerna kontaktades dessa personer igen och fick peka ut övriga som har varit inblandade. I alla kommuner utförde vi intervjuer med samtliga av de rekommenderade, förutom i en kommun där det fanns tre med samma roll som vi försökte kontakta och efter upprepade försök slutligen fick tag på en som blev delaktig i studien. Totalt blev det åtta intervjuer uppdelat i de tre kommunerna.

5.4 Analysmetod

Vi kommer att studera vår empiri i två steg. I första steget kommer vi att se vilka av de förutsättningar som miljö- och målforskningen har pekat ut som har uppfyllts i fallet giftfri förskola. Frågan om giftfri förskola är inte ett självständigt mål, utan en av flera delar av det nationella kvalitetsmålet giftfri miljö (Kemikalieinspektionen, 2013). Att studera hela målet giftfri miljö vore dock för stort för en studie av den här storleken. Genom att studera giftfri förskola gör vi således en form av begränsad operationalisering av det ursprungliga målet. Miljö- och målforskningen kan i det fallet ge oss en indikation på hur förutsättningarna för giftfri miljö har sett ut. I nästa steg kopplar vi detta till tjänstemannaforskning. Om många förutsättningar är uppfyllda kan det underlätta för implementeringen av arbetet genom att

exempelvis bidra till de förutsättningar tjänstemannaforskningen i sin tur har tagit fram för såväl miljöarbete som implementering av policys överlag.

De olika forskningsfälten skulle kunna komplettera varandra om det exempelvis skulle tilldelas *projektmedel* för arbetet med giftfri förskola (Montin, 2007) som leder till att tjänstemännen *kan* (Lundquist, 1987) genomföra det. Detta exempel skulle gå att koppla till Webers (1964) *idealbyråkrater*, som agerar enligt uttryckliga uppdrag. Ett annat exempel skulle kunna vara att Naturskyddsföreningen, som vi vet har förespråkat arbetet för giftfri förskola, skulle försöka driva på de kommunala tjänstemännen (Bretzer m.fl., 2006; Montin & Hedlund, 2009). Om dessa tjänstemän till följd av Naturskyddsföreningens initiativ skulle *vilja* arbeta för giftfri förskola, har vi här ett exempel på det som såväl Bartholdsson (2009) som Lundquists (1987) och Montin och Hedlund (2009) har kommit fram till i sina studier. Detta scenario skulle eventuellt kunna kopplas till både Lipsky (2010) och Pages (2012) något mer *självständiga* byråkrater.

6. Resultat

Nedan kommer vi först att presentera ärendegången i de tre olika kommunerna utifrån tjänstemännens perspektiv. Därefter görs en genomgång kring faktorer som av tjänstemännen har upplevts som främjande respektive hämmande under arbetets gång. Slutligen presenteras och analyseras arbetet med giftfri förskola utifrån miljö-, mål- och tjänstemannaforskning.

6.1 Ärendegången

Kommun 1

I denna kommun intervjuade vi en förskolechef och en verksamhetsutvecklare som tillsammans har arbetat med giftfri förskola. Ärendegången i kommunen började med en motion om gifter i bland annat förskolorna, vilket var ett område som förvaltningen bedömde som något man redan var bra på, varvid frågan lades på is. En period efter detta fick förskolechefen en inbjudan via sin mail till en extern föreläsning som skulle handla om giftfria miljöer som denne beslutade sig för att gå på. Verksamhetsutvecklaren gick också på föreläsningen på uppdrag av sin chef. De trodde att föreläsningen skulle handla om giftfri förskola, men den visade sig vara mer generell än så. Däremot skapade denna föreläsning en medvetenhet hos både förskolechefen och verksamhetsutvecklaren, som tillsammans ville börja arbeta med giftfri förskola. Med Naturskyddsföreningens rapporter som stöd bestämde dessa två sig för att driva ett aktivt arbete och verksamhetsutvecklaren fick i uppdrag av sin chef att samla ihop en arbetsgrupp för frågan. Efter att ha läst rapporterna noterade de båda att de hade blivit mer intresserade av miljö än vad de tidigare hade varit. Förskolechefen var drivande och tog mycket eget initiativ genom att bland annat starta arbetet i sina egna förskolor. Denne hjälpte även till att samordna tjänstemän från olika avdelningar i förvaltningen till arbetsgruppen. Förskolechefen använde Google för att hämta in information om andra kommuners arbete och annat material. Arbetet var i detta steg till stor del beroende av eget initiativ, och det kunde således skilja sig mellan förskolorna. Förskolechefen höll i arbetsgruppens möten och skapade en powerpoint utifrån Naturskyddsföreningens rapporter. Powerpointen delades sedan ut till de som var på mötet men även till utomstående, exempelvis andra förskolechefer och kommunledningen. För att samla in ytterligare underlag förutom det från Naturskyddsföreningen, kollade man på andra kommuners handlingsplaner. Sundbyberg nämndes som en framträdande kommun inom ämnet. Vidare skapade förskolechefen en checklista för att se var man står idag och inom kort kommer det att hållas ett obligatoriskt utbildningstillfälle för samtliga förskolelärare. Än så länge har

inget politiskt beslut fattats, utan endast muntliga beslut av andra tjänstemän om att man ska jobba med det. Verksamhetsutvecklaren kommenterade detta med:

...om det är mycket pengar inblandat så är det klart att då är det ju bättre med politikerbeslut, att avsätta medel och såhär för.. men allting behöver ju inte kosta heller. (Verksamhetsutvecklare, Kommun 1)

Kommun 2

I kommun 2 intervjuade vi en förskolechef, en utredare och en verksamhetschef. Det fanns initialt redan ett intresse för arbetet ute i vissa av förskolorna, men det berodde främst på enskilda individer. De intervjuade menade att de inte hade varit särskilt miljöintresserade sedan innan, men att de blev det i och med arbetet. Det hela började med att det kom in en motion kring ämnet som avslogs av kommunfullmäktige då man ansåg att den behandlade två områden varav ett redan arbetades med. Motionen följdes av en interpellation om giftfri förskola som fick svaret att man inte hade jobbat med det i kommunen tidigare, men att det behövdes ses över. Vidare hade man via media hört talas om giftfri förskola och ett nytt mål om giftfria verksamheter hade satts i kommunen. Det hade dock inte funnits någon samordning kring målet och det aktiva arbetet började först efter att verksamhetschefen fick en av Naturskyddsföreningens rapporter via sin mail som skapade en undran om hur man gör i de egna förskolorna. Efter att ha läst rapporten från Naturskyddsföreningen använde verksamhetschefen Google för att få mer information om andra kommuners arbete. Verksamhetschefen gav sedan utredaren i uppdrag att samla ihop en grupp från olika delar av förvaltningen och ta fram en handlingsplan. De förskolechefer som inte ingick i gruppen fick vara med och medverka i arbetet kring den vid separata gruppmöten för förskolechefer. Två förskolor ville börja med arbetet redan innan handlingsplanen var färdig och det uppmuntrades av verksamhetschefen. I arbetsgruppen fanns det mycket kunskap och med det som stöd skrev utredaren handlingsplanen. Naturskyddsföreningens rapporter fungerade som underlag och man kollade även på andra kommuners handlingsplaner. Den färdiga produkten behandlades sedan av kommunstyrelsen och de beslutade om att man skulle arbeta enligt den. Man gjorde även en checklista kopplad till den som skulle användas för att följa upp ute i verksamheterna. Innan handlingsplanen skiljde arbetet sig mellan de olika förskolorna beroende på eget initiativ från personalen. I och med planen blev det mer standardisering och den fungerar numera som ett kravdokument.

Kommun 3

I denna kommun intervjuade vi en förskolechef, en verksamhetschef och en miljöstrateg. Kommunen fick till en början in en motion kopplad till giftfria förskolor som röstades ner av kommunfullmäktige. Från kommunledningens håll ansåg man att motionen blandade ihop två miljöområden och fullmäktige röstade därför ner motionen. Sett till skolförvaltningen blev de uppmärksammade om giftfri förskola genom media och TV-inslag. De intervjuade hade dessutom ett miljöintresse sedan innan, och miljöstrategen hade varit medveten om frågan om giftfri förskola sedan den väcktes. Miljöstrategen menade att frågan kunde ha dött ut efter motionsavslaget om det inte vore för att en universitetsstudent erbjöd sig att göra en undersökning kopplad till giftfri förskola i kommunen. Innan undersökningen påbörjades hölls ett utbildningstillfälle för olika berörda tjänstemän som tycktes ha varit väldigt uppskattat av de deltagande. Studenten gjorde en praktisk inventering av två av kommunen rekommenderade förskolor som hade anmält intresse och presenterade sedan resultatet för de båda förskolorna. Man anställde därefter två feriearbetare under sommaren som kunde se över resterande förskolor och resultatet presenterades sedan till den berörda politiska församlingen, men det fanns ännu inget politiskt beslut. Vid intervjutillfället väntade man fortfarande på ett politiskt beslut ute i verksamheterna och menade att det fanns stora möjligheter att påbörja arbetet. Förvaltningen förväntade sig att det skulle tas fram målsättningar från politiken som de sedan skulle implementera.

6.2 Främjande faktorer

Kommun 1

I kommun 1 ansågs bland annat vara ämnet i sig och Naturskyddsföreningens rapporter ha varit främjande:

Vi pratar om gifter för såna små knoddar *håller handen i bordshöjd*, det blir ju så jävla självklart så det är sanslöst när man väl fått.. sen blev det Naturskyddsföreningen har gjort det så jävla bra, de har gjort det så vem som helst fattar. Det står inte massa konstiga kemikalier benämningar och bä bä, och vad heter halter, promillehalter och skit. Det står mjukplast och skumgummi, det fattar alla och till och med jag. Så det blev så riktigt när jag läste den rapporten då. (Förskolechef, Kommun 2)

Genom dessa rapporter upptäckte man i verksamheterna att det fanns saker som man själv kunde göra och att det var enklare än vad man först trodde. Vidare diskuterade även förskolechefen betydelsen av att inte ha det som ett krav, det var således inga direkta riktlinjer utan mestadels upp till förskolecheferna att styra det egna arbetet. Personer i omgivningen hade

alla uppfattats som positiva och hejat på och det fanns ytterst få som inte ville jobba med det. Förskolechefen beskrev intresset såhär:

...jag har aldrig sett så entusiastisk personal, så när jag skrev, lägg elektroniken på mitt skrivbord i veckan, jag körde en vecka i taget, så hade jag ett berg av gamla grejer av datorer och skit som bara låg där och så tänkte jag, fan varför skrev jag detta. (Förskolechef, Kommun 1)

Utöver detta ansågs även giftfri förskola gå rakt in i ordinarie verksamhet och fungera med andra målsättningar i kommunen. Man noterade att om inte intresset funnits så hade man inte kunnat komma så långt som man faktiskt hade.

Kommun 2

Ett exempel på en främjande faktor i kommun 2 var en förskola som hade miljöengagerad förskolepersonal. Hos personalen fanns det sedan innan mycket kunskaper kopplat till miljö vilket gjorde arbetet smidigare. Man hade även nytta av erfarenheter hos de förskolor som engagerade sig tidigt och redan hade stött på problematiken med exempelvis kostnader kopplade till arbetet. Detta i sin tur skapade en sorts förberedelse för vad arbetet innebär för resterande förskolor. Naturskyddsföreningens rapporter nämndes även här:

Och det var väl det här som var så tydligt med Naturskyddsföreningens rapport att där stod så tydligt vad som, alltså hur man skulle förhålla sig och var man kunde hitta mer kunskap. För att faktiskt inte gå i alla de där diken och börja slänga ut halva innehållet i förskolan och sen står man där veckan efter och så var det inte farligt. (Verksamhetschef, Kommun 2)

I arbetsgruppen som bildades fanns det mycket kunskap och engagemang och checklistan som skulle börja användas skulle ge ett mått på vad som var bra och vad som behövde förbättras. Arbetet främjades dessutom av att flera av checkpunkterna snabbt kunde åtgärdas. Vidare ansågs kommunens egna miljöambitioner vara en främjande faktor. Inom förvaltningen fanns det några anställda som drog med sig övrig personal och inom politiken fanns det en överenskommelse om att satsa på miljöfrågor. Att politiken sedan ställde sig positiv upplevdes som främjande. Handlingsplanen som vid intervjutillfällena nyligen hade fastställts skulle fungera som ett kunskapsunderlag för personalen ute på enheterna. Ämnet i sig och att ingen tyckte att det var konstigt att arbeta med det ansågs också vara en bidragande faktor till engagemanget. Man uppfattade att det på något sätt låg i tiden att arbeta för giftfria förskolor och att det låg helt i linje med läroplanen. De äldre barnen skulle dessutom kunna vara med i arbetet och det sågs som något man kunde göra gemensamt samtidigt som man lärde barnen om miljö.

Kommun 3

I kommun 3 hade man vid intervjutillfällena endast gjort förarbeten för frågan om giftfri förskola och intervjuerna utgick därför från vilka faktorer som hade främjat och hämmat vid förarbetena. Det upplevdes som främjande att det hade funnits ett väldigt bra samarbete och mottagande kring frågan. Överlag fanns det en positivitet till att skapa en giftfri miljö för barnen och såväl föräldrar som politiker tyckte att det var bra. Det fanns dessutom ett intresse från förskolornas sida att arbeta med det och det fanns utrymme för tjänstemännen att ta egna initiativ:

Vi har ett stort ansvarsområde där man kan ta mycket eget initiativ. (Verksamhetschef, Kommun 3)

Däremot lyftes det att miljöåtgärder ibland uppfattas som besvärliga av tjänstemännen. Detta upplevdes dock inte ha varit fallet när det kom till giftfri förskola, utan det ansågs istället ligga helt i linje med kommunens befintliga miljömål. Ytterligare en faktor som lyftes som främjande var att det fanns mycket stöd att få genom Naturskyddsföreningens material. Det ansågs även vara en främjande faktor att man hade fått möjligheten att anställa feriearbetare som kunde göra det praktiska arbetet som man annars hade haft svårt att hinna med.

6.3 Hämmande faktorer

Kommun 1

När det kom till hämmande faktorer diskuterade verksamhetsutvecklaren huruvida det kunde uppstå en målkonflikt mellan olika avdelningar:

Sen tror jag att de [som ansvarar för byggnationer] är väldigt duktiga men det kanske inte alltid finns något, någon färg brandskydds... [...] men alltså man måste tänka på brandsäkerhet och ja alltså det är andra frågor och arbetsmiljö och sånt. Så det kan vara svårt att prioritera just att minska kemikalier. (Verksamhetsutvecklare, Kommun 1)

Området giftfri förskola var inte allas främsta fokus att arbeta med och det kunde därför uppstå en intressekonflikt. Vidare lyftes politiken upp som en potentiell hämmande effekt. Det ansågs att politiken hade en tendens att fatta mål som ibland inte kändes relevanta för verksamheten. Hade förslaget kommit från politiken hade det inte varit lika engagerande då initiativet skulle ha kommit uppifrån och politiken upplevdes dessutom ofta som en broms. Men det tillades också att det kunde vara en behövd broms. Även ekonomin sågs som en hämning och politiken tenderade att ofta diskutera just pengar. Det efterfrågades istället politiker som stöttar:

...de [politikerna] ska uppmuntra, stödja oss i vårt, för vi är inte dumma i huvudet, vi är fruktansvärt engagerade och tänker och kloka om man tar oss som grupp. (Förskolechef, Kommun 1)

Det noterades även att skolförvaltningen inte kunde bestämma över andra förvaltningar och det kunde vara svårt att få alla delar att samarbeta. Arbetet ansågs även kräva en hel del kunskap både hos förvaltningen och ute i verksamheterna, vilket man inte nödvändigtvis hade ännu.

Kommun 2

De förskolor i kommunen som var tidigt ute i arbetet upplevde handlingsplanen och checklistan som hämmande faktorer:

...de kände att de blev bromsade då, för egentligen så hade de kommit så otroligt mycket längre... (Förskolechef, Kommun 2)

I och med detta tappade de engagerade förskolelärarna lite av gnistan. Faktumet att mycket styrdes av upphandlingslagar och -regler och således inte kunde påverkas av personalen i verksamheterna lyftes också upp. Bristen på alternativ kunde väcka frågan om vad man skulle ha istället. Giftfri förskola ansågs dessutom vara ett stort arbete som skulle ta tid och därför löpte en risk att skjutas upp om inte tydliga beslut hade fattats. De intervjuade var eniga om att ska det gå fortare får man vara beredd att avsätta mer arbetstid då förskolelärarna hade fullt upp redan som det var. Själva grejen med handlingsplaner kunde dessutom upplevas som tröttsam och nästan tjugig och enheter som inte hade varit delaktiga i arbetet med handlingsplanen ansågs löpa större risk att halka efter. Man noterade även att det fanns delade meningar om prioriteringsområden i olika intressegrupper. Exempelvis hade man ett fall där en grupp ville ha IT-baserade läromedel, medan man inom ramen för giftfri förskola ville minska den elektroniska exponeringen för barnen. Ekonomin sågs också som en hämmande faktor och det konstaterades att det inte skulle gå att byta ut allt samtidigt.

Kommun 3

I kommun 3 påpekades det dels att det krävdes stöd från kommunen för att arbetet skulle fungera och samordning så att varje förskola inte behövde sköta arbetet själv. Dessutom krävdes det att det fanns alternativ vid inköp:

Vill man ha en gunga så kan man inte istället ha en lastbil som är giftfri. (Förskolechef, Kommun 3)

Arbetet sågs inte heller som något prioriterat, på golvnivå hade man tydligt politiskt uppsatta mål, framförallt pedagogiska men också inom miljö. Giftfri förskola var dock inte självskrivet för miljöarbetet, utan kunde prioriteras ner till förmån för andra kommungemensamma miljöaktiviteter och projekt. Politikerna ansågs således ha en betydande roll i vilka frågor som skulle arbetas med kommunen. Verksamhetschefen beskrev det som att:

...vi i förvaltningen tänker att detta är en delegationsfråga, att politikerna ska delegera arbetet till oss om de vill att vi ska fortsätta... (Verksamhetschef, Kommun 2)

Det kunde uppfattas som hämmande att man i kommunen hade ett färdigt förarbete och således var redo att påbörja arbetet, men i princip väntade på det politiska beslutet som tycktes dröja. Det nämndes att det kunde behövas mer dialog mellan politikerna och tjänstemännen. Det fanns även ekonomiska begränsningar och svårigheter att få loss personal. Miljöstrategen beskrev lite skämtsamt dialogen mellan de olika berörda förvaltningarna såhär:

Vi kan väl ha en utbildning? Ja, men det är svårt att få loss personal. Och sen, sen säger man nästa sak [till skolförvaltningen] att ni måste se över era rutiner för inköp. Varför, vi kan ju inte, ja men det är upphandling. Alltså det är upphandlade avtal... Och förresten är det dyrare med träleksaker! *skratt* Och vi har nedskärningar! Ja, så man får ju börja någonstans med den här utbildnings... höja medvetandet. (Miljöstrateg, Kommun 3)

Ekonomi kunde således vara en hämmande faktor i och med att det miljövänligare kostar mer. Skulle kommunen då dessutom ha budgetnedskärningar skulle det kunna bli avgörande.

Det är inte kärnverksamhet, att fasa ut produkter som innehåller hormonliknande kemikalier. Det kan ju av naturliga skäl inte vara det som man har störst fokus på, utan då måste det vara återigen någon i förvaltningen också som tycker att det här är en viktig sak. (Miljöstrateg, Kommun 3)

I kommunen ansågs det lätt kunna bli väldigt personberoende och hur långt man kom kunde

bero på vad man hade för chef. Vilka politiker man hade nämndes inte som något särskilt viktigt, utan snarare om det var politiker som ville väldigt mycket.

6.4 Giftfri förskola utifrån miljö- och målforskning

Hela arbetet kring giftfri förskola går att koppla till Montins (2007:39ff) tredje generations politikområde. Det har påverkats av aktörer från olika nivåer; media, Naturskyddsföreningen, de statliga intressena, de kommunala ambitionerna och slutligen tjänstemännens initiativ och engagemang. Dessa har tillsammans bidragit till att det har blivit av. Det har dock inte utgått någon ekonomisk kompensation varken från statligt håll till kommunerna eller från förvaltningarna till de enskilda förskoleenheterna. Det har alltså inte heller funnits några projektmedel, som det annars brukar vara då olika projekt initieras (Montin, 2007:40). Hur kommer det sig då att arbetet faktiskt blev av även om det inte var satt som ett krav från något håll (jfr Christensen, 2005:111)?

Även om arbetet i de olika kommunerna såg något olika ut är det ändå mycket de har haft gemensamt. I alla tre kommuner har man kommit igång med arbetet med giftfria förskolor, och använt sig av Naturskyddsföreningens rapporter för att specificera vad det innebär. Just dessa rapporter och faktumet att kommunerna inte behövde "uppfinna hjulet" tycks ha spelat stor roll i att man ens började arbeta för giftfria förskolor. De intervjuade i alla kommuner påpekade vikten av att de var så enkelt och pedagogiskt skrivna:

...de har gjort det så vem som helst fattar... (Förskolechef, Kommun 1)

I alla kommunerna hade dock frågan om giftfrihet först lyfts av politiken genom motioner i kommunfullmäktige, som samtliga avslogs av olika anledningar. Samtidigt hade giftfria förskolor aktualiserats av media, vilket alla de vi har intervjuat menar skapade en medvetenhet kring frågan. Det var sedan denna medvetenhet som bidrog till att mailet som alla cheferna hade fått från Naturskyddsföreningen faktiskt lästes och inte avfärdades som ytterligare ett i mängden. Kritiska faktorer för att frågan ens togs tag i var således för det första att det skapades en medvetenhet kring frågan och att det sedan kom tydliga och pedagogiska rapporter där det förklarades hur förskolor kan arbeta och vad de bör tänka på. Mycket tycks dock bero på slumpen; om frågan inte hade uppmärksammats i media, eller om Naturskyddsföreningen inte hade gjort rapporter om detta, hade kommunerna i fråga börjat arbeta med det då? I

sammanhanget bör det nämnas att precis som det nationella miljökvalitetsmålet giftfri miljö, har inte heller arbetet för giftfri förskola varit ett krav, utan i de studerade fallen har det varit på initiativ från tjänstemännens håll. Överlag initierade dessa frågan då de ansåg den vara viktig, både av miljöskäl och för barnens skull. I ett av fallen nämndes även att det var då det förväntades att man i en kommun med höga miljöambitioner skulle vara i framkant. Miljöstrategen i kommun 3 konstaterade att det var många slumpartade faktorer som tillsammans gjorde att förarbetet faktiskt blev av:

Det är väldigt väldigt slumpartat och det är både lite ibland lite hoppingivande men oftare så är det ju nästan lite nedslående att så mycket slump som styr vad som blir av och vad som inte blir av. (Miljöstrateg, Kommun 3)

Sett till förutsättningarna för ett bra miljöarbete som Bretzer m.fl. (2006:10, 33) har pekat ut uppfylldes de i olika hög grad i de olika kommunerna. I alla kommuner hade frågan väckts för första gången från politiskt håll, men efter att motionerna röstades ner tycks det inte ha varit något framträdande eller specifikt *politiskt ledarskap i miljöfrågan* i framförallt kommun 1 och 3. Verksamhetsutvecklaren i kommun 1 säger exempelvis:

Jag har sett något mål om giftfri miljö och så, men jag vet inte riktigt hur man, alltså det är så, det är så brett. (Verksamhetsutvecklare, Kommun 1)

I kommun 2 har politikerna haft höga miljöambitioner överlag och det har fungerat som ett visserligen passivt men ändå effektivt ledarskap. Detta då det har gett tjänstemännen känslan av att det förväntas av dem att arbeta för giftfria förskolor även om ingen uttryckligen har sagt det. Jämfört med de övriga kommunerna har en av kommunerna även varit tydligare med att *vilja marknadsföra sig som en miljökommun*. Alla kommunerna har även haft *drivande tjänstemän* kopplat till frågan om giftfri förskola, vilket vi kommer att återkomma till i nästa avsnitt. Förutsättningen att det behövs *ett aktivt föreningsliv som driver miljöfrågorna framåt*, kan i och med Naturskyddsföreningens arbete i frågan anses vara uppfyllt i alla kommuner. Rapporterna bidrog även till att konkretisera vad giftfri förskola faktiskt innebär och det blev därför mer *specifikt*, vilket är en av de förutsättningar för ett lyckat målarbete som Edvardsson (2007:298) utgår ifrån. Sett till de övriga fyra förutsättningarna som Edvardsson kopplar till det lyckade målarbetet kan de mer eller mindre anses vara uppfyllda. Det enda som inte riktigt kan anses vara uppfyllt är *tidsbundenheten*; man är medveten om att det är ett långsiktigt arbete, och planerar att ha kontinuerliga uppföljningar, men det är egentligen bara i kommun 2 som man har satt upp någon form av tidsplan. I alla kommuner har det tagits fram checklistor som

är tänkta att användas för att *mäta* hur mycket som är uppfyllt och hur mycket som finns kvar att göra. Genom att kommunerna har lagt arbetet på en nivå som enligt dem anses rimlig, och inte har utgått från att byta ut allt på en gång, kan målet med arbetet anses vara *realistiskt*. Man har således även undvikit att motivationen bland personalen påverkas negativt (Edvardsson, 2007:309f). I alla kommuner har arbetet för giftfria förskolor *accepterats* fort. Något som påpekades från flera håll var att det kändes självklart att arbeta för giftfria förskolor, när man väl blev medveten om frågan.

6.5 Giftfri förskola utifrån tjänstemannaforskning

Att arbeta med giftfri förskola var inte lika självklart i alla kommuner. I en av kommunerna resonerade man lite annorlunda. Alla de tre intervjuade i kommunen var överens om att det antagligen kunde anses som självklart. Däremot väntade förskolechefen på ett officiellt beslut från verksamhetschefen som i sin tur väntade på ett beslut från nämnden innan man började implementera det man hade fått fram i förarbetena. Jämfört med alla de vi intervjuade kan dessa två anses vara närmast Webers (1964:329ff) objektiva byråkrater som väntar på beslut från politikerna snarare än att kanske driva igenom arbetet utan politiskt initiativ (Page, 2012:7). Detta blir relevant att ha i åtanke med tanke på att de båda bekräftade att det fanns utrymme för förskolorna att arbeta för giftfria förskolor om de skulle vilja och att det fanns några som redan hade börjat. Men de konstaterade precis som miljöstrategen i kommunen att detta inte var kärnverksamhet och att det fanns andra aspekter som var högre prioriterade. Den tredje intervjuade i kommunen, miljöstrategen, såg dock något annorlunda på sin roll och upplevde ett särskilt ansvar att driva på miljöfrågorna, både i och med sin roll men även i och med sitt egna engagemang. Något som är intressant med de tre tjänstemännen i just denna kommun är att det endast var just dessa tre av alla åtta intervjuade som menade sig ha haft ett miljöintresse sedan innan frågan om giftfri förskola väcktes. För de övriga fem hade intresset väckts i samband med att de antingen blev medvetna om, eller arbetade för giftfri förskola. Verksamhetsutvecklaren i kommun 1 sa till exempel att:

[Förskolechef] som har fått med mig alltså, men att vi har varit engagerade har gjort att vi har så, alltså liksom tjatat på [verksamhetschef] att vi måste göra något, vi måste driva det här med giftfri förskola. (Verksamhetsutvecklare, Kommun 1)

Förskolechefen i kommun 1 kommenterade i sin tur enligt följande på frågan om denne upplever miljöfrågan som sin nisch:

Nu [i och med giftfri förskola] blev det det, jag har själv tänkt på det, hur fan hamnade jag här. [...] ...det här har, det har ramlat på mig, det sa pling i huvudet på mig och sen så det här vill jag, det blev så. (Förskolechef, Kommun 1)

Verksamhetschefen i kommun 2 var inne på ett liknande spår:

...jag har nog varit väldigt duktig på den sociala hållbarheten innan, men är mycket duktigare idag på miljö i allmänhet så därför att det är, det är något som vi bara *måste* göra. (Verksamhetschef, Kommun 2)

Dessa personer är exempel på drivande tjänstemän, vars egna engagemang har påverkat deras sätt att arbeta (Bretzer m.fl., 2006:10, 33; Bartholdsson, 2009:180). I sin tjänstemannaforskning kommenterar Bartholdsson sin slutsats att miljöengagemang väcks i tidig ålder på detta vis:

Personen upplever att engagemanget finns från början och intresset för miljön väcks tidigt, redan i barndomen. Engagemanget har betydelse men det är inte yrket som skapar eldsjälerna utan drivkraften och intresset för sakfrågan, natur eller miljö, har personen med sig in i yrkesrollen. Det börjar tidigt och är starkt rotat hos personen. (Bartholdsson, 2009:180)

Till skillnad från Bartholdssons (2009:172, 180) slutsats, tycks dock dessa tre och de två övriga intervjuade i kommun 2 vara exempel på tjänstemän vars engagemang väcks *i samband med* miljöarbetet. Bartholdsson fortsätter sitt resonemang med:

Sedan kan yrkeslivet på olika sätt dra nytta av detta ursprungliga intresse och bidra till att en potentiell eldsjäl blommar ut eller slocknar. (Bartholdsson, 2009:180)

Detta tycks dock inte vara fallet för de fem personerna. På frågan om de har upplevt miljöfrågan som särskilt intressant eller som sin nisch, svarade nämligen alla fem att de inte gjorde det innan, men framförallt de tre ovan citerade svarade att det har blivit mer så i och med arbetet med giftfri förskola. De i sin tur vittnade om hur engagemanget spreds vidare i verksamheten, men att det märktes särskilt tydligt bland de som var inblandade redan i förarbetena innan det skickades ut till samtliga förskoleenheter. Detta öppnar upp för frågan om eldsjälerna nödvändigtvis behöver vara det sedan barnsben eller om inte den kan uppstå till följd av ett visst arbete.

Om vi applicerar Lundquists (1987:42f) kunna, vilja och förstå på fallet, kan vi för det första konstatera att dessa i detta fall tycks ha föregåtts av en förutsättning som vi vill kalla *veta*. Frågan om giftfri förskola, kopplat till målet giftfri miljö, är en av många olika frågor

tjänstemän har att förhålla sig till. Det finns dessutom skilda meningar kring huruvida det ska prioriteras före andra mål och policys. Även om det finns en nationell och i vissa fall kommunal vilja att det ska arbetas med, är det inget som uttryckligen har förmedlats till någon av de vi intervjuade. Således blir faktorn att tjänstemännen *medvetandegörs* om frågan avgörande för att de sedan ska ta sig till implementeringsstadiet. Vi kan vidare konstatera att man i alla tre kommuner har *kunnat* arbeta för giftfria förskolor. I alla kommuner berättade förskolecheferna att de har stort utrymme för egna initiativ och att de får arbeta för giftfria förskolor om de vill, utan att behöva be om tillåtelse. Man har dock i alla fallen även påpekat att friheten är begränsad till det som är inom deras egna befogenheter och att de inte kan rå för hur exempelvis upphandlings- och måltidsenheterna arbetar. Ekonomin lyftes också fram som en potentiell begränsande faktor; i en av kommunerna konstaterade man till exempel att alla madrasser behövde bytas ut men att ekonomin inte tillät det. *Viljan* fanns i alla kommuner, men den varierade något mellan de olika intervjuade. En av de intervjuade konstaterade till och med att denne kanske ville lite väl mycket och att det därför kunde vara bra att politiken och övriga tjänstemän höll tillbaka personen i fråga ibland. *Förståelsen* tycktes spridas med hjälp av Naturskyddsföreningens rapporter. Alla intervjuade som hade läst dem menade att det var ett arbete som var naturligt och till och med självklart eller att det här med giftfri förskola är något man *måste* göra:

...jag behövde ju den kunskapen [från Naturskyddsföreningens rapporter] för att förstå att det här måste jag nog driva, det här kan jag inte stå vid sidan och titta på, utan det här måste vi in i. (Verksamhetschef, Kommun 2).

7. Slutsats

Vårt syfte med undersökningen har varit att öka kunskapen om tjänstemännens betydelse för miljöarbetet i kommuner. Genom att pröva en oenig forskning på ett praktiskt fall om giftfri förskola har vi ämnat att svara på vilken del av forskningen som tycks stämma mest. I detta kapitel tar vi upp slutsatser som vi har kommit fram till och följer sedan upp med en kort diskussion som avslutas med förslag till vidare forskning.

Vilken roll har tjänstemännen haft i arbetet med giftfri förskola och har det funnits främjande alternativt hämmande faktorer för arbetet?

Slutsats 1: Tjänstemän och föreningsliv spelar roll

Det finns flera förutsättningar och faktorer som driver på ett miljöarbete och det finns kännetecknen från flera av dessa i de tre kommunerna vi har undersökt. Det som lyser med sin frånvaro är det aktiva lokala politiska ledarskapet. De inkomna motionerna har röstats ner i varje kommun och det är tjänstemännen som sedan väckt, drivit igenom och arbetat för giftfri förskola. Med andra ord har drivande tjänstemän varit en återkommande och avgörande faktor till att arbetet påbörjats och nu arbetas med, vilket går i stil med Bartholdssons (2006; 2009) slutsatser. En annan förekommande förutsättning är ett aktivt föreningsliv, där Naturskyddsföreningen har haft en betydande roll som kunskapsberikande instans. Det är Naturskyddsföreningens rapporter som de tre kommunerna har använt sig utav. Ur vårt resultat framgår denna punkt som en främjande faktor hos de tre kommunerna och utformningen av rapporterna verkar ha haft en stor betydelse för arbetet med giftfri förskola, något som stämmer överens med resultatet av studien gjord av Bretzer m.fl. (2006). Genom rapporterna blev flera av de intervjuade engagerade och intresserade av ämnet giftfri förskola.

Slutsats 2: Det finns både traditionella och icke-traditionella byråkrater

I samtliga intervjuer har det påpekats att tjänstemännen har ett stort utrymme att påverka både sin egen roll och arbetet i förskolorna. Det innebär att det finns en möjlighet för respektive tjänsteman att jobba mer aktivt för giftfri förskola om denne skulle vilja, vilket även tycks förekomma. Detta kan liknas vid Lipskys (2010) gräsrotsbyråkrater, som har stort inflytande över sitt arbete. Frågan om giftfri förskola har drivits igenom av tjänstemän och det har varit tjänstemännen som har drivit på politikerna. Detta kan innebära att arbetet skiljer sig såväl

mellan kommuner som olika förskoleenheter beroende på eget initiativ och engagemang. I en av de studerade kommunerna kunde dock tjänstemännen liknas mer vid Webers (1964) byråkrater, där man snarare väntar på ett politiskt beslut. Det finns en hierarkisk beslutsordning och man ser gärna att beslut kommer uppifrån. Tjänstemännens initiativ skiljer sig inte åt mellan kommunerna, däremot påverkas processen av hur politikerna hanterar ärendet. I en av kommunerna där det saknas ett politiskt beslut har arbetet stannat upp i och med detta, medan det i en annan är i full gång även utan politiskt beslut. Det senare går att koppla till Pages (2012) syn på tjänstemän. Däremot menade de intervjuade i kommunen som väntar på beslut att skulle en förskola vilja jobba med det så är det fullt möjligt i dagens läge. Sammantaget tycks tjänstemäns antingen traditionella eller icke-traditionella syn på sin roll och deras egna initiativ ha varit avgörande för arbetet.

Slutsats 3: Veta, kunna, vilja och förstå

I alla kommuner fanns det en *vilja* och en *förståelse* för att börja arbetet med giftfri förskola. Det steg som det skilde sig på var förutsättningen *kunna*. Faktorer som ansågs begränsande för *kunna* var bland annat ekonomi, tidsbrist och i en av kommunerna även avsaknaden av ett politiskt beslut i frågan. I alla kommunerna påpekade man dock att man som tjänstemän har mandat att arbeta med giftfri förskola om man skulle vilja. Däremot har det varit ytterligare en förutsättning, utöver Lundquists (1987) *kunna, vilja, förstå*, som har uppenbarats i och med media och Naturskyddsföreningens rapporter och det är ett steg som vi skulle vilja kalla *veta*. Att medvetandegöras om frågan och faktumet att målet eller ambitionen kring giftfri förskola finns har varit avgörande för resterande tre steg. Detta då frågan om giftfri förskola bara är en av alla saker verksamheterna behöver hålla koll på och således riskerar att försvinna i mängden. Då *vetskapen* om giftfri förskola uppkom, följde de andra stegen med nästan automatiskt. Detta gäller framförallt *vilja* och *förstå*, men även *kunna* då de engagerade tjänstemännen bad om och fick tillåtelse av sina chefer att arbeta med det. Flera intervjuade noterade dessutom ett ökat miljöintresse och därmed en ökad *vilja* och *förståelse* både i sin arbetsroll och i sitt personliga engagemang till följd av arbetet med giftfri förskola.

Slutsats 4: Eldsjälar kan skapas

Tidigare forskning har uppmärksammat betydelsen av eldsjälar som driver igenom miljöarbetet. Bartholdsson (2009) menar att en eldsjäl är något man blir vid tidig ålder och har med sig hela livet. Vårt resultat visar dock på att eldsjälen även kan *skapas* i arbetet. För flera av de intervjuade kom giftfri förskola som en blixtnöje från klar himmel och det blev ett arbete de både

engagerade sig i och ville arbeta med. Varför har vi inte gjort detta tidigare, är en frågeställning som uppstod hos flera av de intervjuade efter att de hade fått vetskap om ämnet. Tjänstemännen blev engagerade i sin arbetsroll, tog mer initiativ, drev på och ville få med sig både andra tjänstemän och politiker i arbetet. Flera av de intervjuade noterade även att de blev mer engagerade, intresserade och medvetna om sin egna personliga påverkan på miljön. Det som således utmärker sig är att ämnet har påverkat både arbetsrollen och det personliga engagemanget.

Diskussion och förslag till vidare forskning

Hade arbetet sett annorlunda ut om Naturskyddsföreningens rapporter hade utformats annorlunda? Det är en fråga som är svår att svara på utifrån vårt resultat, men resultatet visar på att arbetet antagligen hade stannat av eller kanske inte ens påbörjats om Naturskyddsföreningens rapporter inte hade väckt intresset hos tjänstemännen. Genom media och omvärldsbevakning hade man noterat att det talades om ämnet giftfri förskola. Möjligtvis var det detta som gjorde att man valde att initialt läsa Naturskyddsföreningens rapporter. Men förkunskapen skapade inte samma intresse eller engagemang som Naturskyddsföreningens rapporter gjorde. Fallet giftfri förskola berör framförallt yngre barn, vilket de intervjuade menade är ett område som väcker stort engagemang. Möjligtvis är det så att ämnet i sig har haft en avgörande effekt på tjänstemännens engagemang och intresse. Men är det på grund av miljön eller barnen som man har blivit så engagerad i just giftfri förskola? Om ämnet hade berört tjänstemännens egna arbetsplats eller vuxna överlag, hade arbetet varit lika engagerande?

I diskussionen ovan framgår flera följdfrågor på denna studie som kan ha betydelse för arbetet med giftfri förskola, men även för miljöarbete generellt. Det är frågor som vi inte kan svara på med vår undersökning, men som kan vara intressanta att studera vidare. I studien har vi använt oss av intervjuer som en metod att inhämta information och de vi intervjuade kan inte anses vara representativa för alla tjänstemän i alla kommuner. Det kan vara relevant att undersöka utifrån ett representativt perspektiv och förslagsvis använda sig av enkätundersökningar för att få med en större del av den totala populationen. Det kan dessutom vara av intresse att inkludera den politiska dimensionen i en fortsatt studie, vilket skulle kunna komplettera nuvarande forskning kring förhållandet mellan tjänstemän och politiker. Vidare hade det också varit intressant att undersöka om och i så fall hur stor betydelse det har för utfallet *var* den engagerade tjänstemannen är i hierarkin.

8. Referenser

Bartholdsson, K. (2009). *Hållbarhetens mänskliga byggstenar - om betydelsen av engagerade tjänstemän i det lokala miljömålsarbetet*. Göteborg: Förvaltningshögskolan.

Bartholdsson, K. (2006). *Tre nyanser av grönt: Om betydelsen av kommunala miljöchefer personliga engagemang för miljön*. Göteborg: Förvaltningshögskolan.

Bretzer, Y., Forsberg, B., Bartholdsson, K. (2006). *Lokal översättning av de nationella miljömålen: En processutvärdering i åtta svenska kommuner 2006*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Christensen, T., Lægreid, P., Roness, P. G., Røvik, K. A. (2005). *Organisationsteori för offentlig sektor*. Malmö: Liber AB.

Cregård, A. (1996). *Skolchefers arbete*. Göteborg: Förvaltningshögskolan.

Eckerberg, K. & Forsberg, B. (1998). Implementing agenda 21 in local government: The Swedish experience. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*, 3(3), 333-347.

Edvardsson, K. (2007). Setting rational environmental goals: Five Swedish environmental quality objectives. *Journal of Environmental Planning and Management*, 50(2), 297-316.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Forsell, A. & Ivarsson Westerberg, A. (2007). *Organisation från grunden*. Malmö: Liber AB.

Hertting, N. (2014). Implementering: perspektiv och mekanismer. I Rothstein, B. (Red.), *Politik som organisation: Förvaltningspolitikens grundproblem* (s. 185-211). Lund: Studentlitteratur AB.

Karlsson, L. (2014). *Vad är offentlig förvaltning?* Lund: Studentlitteratur AB.

Kemikalieinspektionen. (2013). *Barns exponering för kemiska ämnen i förskolan*. Rapport nr 8/13. Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen. (2011). *Handlingsplan för en giftfri vardag 2011-2014. Skydda barnen bättre*. Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Konkurrensverket. (u.å.). *Giftfri förskola*. Hämtad 2015-05-13 från: <http://www.kkv.se/upphandling/aktuella-teman/giftfri-forskola/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Körner, S. & Wahlgren, L. (2005). *Statistiska metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Lundquist, L. (1987). *Implementation Steering: An Actor-Structure Approach*. Lund: Studentlitteratur AB.

Miljödepartementet. (2010). *Regleringsbrev för budgetår 2011 avseende Kemikalieinspektionen*. Hämtad 2015-04-05 från: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=13189>

Montin, S. (2007). Kommunerna och klimatpolitiken - ett exempel på tredje generationens politikområde. *Samhällsvetenskaplig tidskrift*, 109(1), 37-57.

Montin, S. & Hedlund, G. (2009). Governance som interaktiv samhällsstyrning - gammalt eller nytt i forskning och politik? I Montin, S. & Hedlund, G. (Red.), *Governance på svenska* (s. 7-36). Stockholm: Santérus Academic Press.

Nationalencyklopedin. (u.å.) *Offentliga sektorn*. Hämtad 2015-04-30 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/offentliga-sektorn>

Naturskyddsföreningen. (2015). *Rapport. Kommuner på väg mot giftfri förskola - en enkätundersökning*. Hämtad 2015-03-23 från: http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/Giftfri_forskola_enkatundersokning.pdf

Naturskyddsföreningen. (2014a). *Rapport. Operation Giftfri Förskola - Tips till förskolor och föräldrar*. Hämtad 2015-03-23 från: http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Rapport_Giftfri_forskola_foraldrar_forskolor.pdf

Naturskyddsföreningen. (2014b). *Rapport. Operation Giftfri Förskola - Åtgärdsförslag till kommuner*. Hämtad 2015-03-23 från: http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Rapport_Giftfri_forskola_Kommuner.pdf

Naturskyddsföreningen. (2013). *Rapport. Giftfria barn leka bäst – 129 förskoleinventeringar i 41 kommuner inom projektet Operation Giftfri Förskola*. Hämtad 2015-03-23 från: http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/giftfria_barn_leka_bast.pdf

Naturvårdsverket. (2015a). *Miljömålen: Årlig uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål och etappmål 2015*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. (2015b). *Kommunerna*. Hämtad 2015-04-09 från: <http://www.miljomal.se/sv/Vem-gor-vad/Kommunerna/>

Naturvårdsverket. (2012). *Vem gör vad?* Hämtad 2015-04-09 från: <http://www.miljomal.se/sv/Vem-gor-vad/>

Page, E. C. (2012). *Policy without Politicians: Bureaucratic Influence in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press.

Pierre, J. (2014). Regeringen styr riket? Governance-problematikens huvuddrag. I Rothstein, B. (Red.), *Politik som organisation: Förvaltningspolitikens grundproblem* (s. 241-259). Lund: Studentlitteratur AB.

Prop. 2013/14:39. *På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken*. Hämtad 2015-03-23 från: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/Pa-vag-mot-en-giftfri-vardag--_H10339/?html=true

Rombach, B. (1991). *Det går inte att styra med mål!* Lund: Studentlitteratur AB.

SFS 1974:152. *Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Sjöman, N. (2015, 29 april). Vanligt med gifter i förskolor. *Sveriges Radio*. Hämtad 2015-05-13 från: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=104&artikel=6154051>

Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98. Reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.

Sveriges Kommuner och Landsting. (2015). *Så styrs en kommun*. Hämtad 2015-05-09 från: http://skl.se/demokratiledningstyrning/politiskstyrning/kommunaltsjalvstyresastyrskommunen_ochlandstinget/sastyrskommunen.735.html

Tottmar, M. (2015, 23 april). Föräldrar möts för att prata gift. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2015-05-13 från: <http://www.dn.se/sthlm/foraldrar-mots-for-att-prata-gift/>

Weber, M. (1964). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: The Free Press.

9. Bilagor

Intervjuer

Kommun 1

Verksamhetsutvecklare, intervju utförd 2015-04-20

Förskolechef, intervju utförd 2015-04-20

Kommun 2

Verksamhetschef, intervju utförd 2015-04-21

Förskolechef, intervju utförd 2015-04-14

Utredare, intervju utförd 2015-04-14

Kommun 3

Verksamhetschef, intervju utförd 2015-04-17

Förskolechef, intervju utförd 2015-04-17

Miljöstrateg, intervju utförd 2015-04-17

Intervjuguide

1. Berätta om din roll här i kommunen.
2. Hur har hela ärendet för giftfri förskola sett ut?
 - a. Hur initierades arbetet?
 - b. Hur gick kunskapsinhämtningen till? *Vem ansvarade för kunskapsinhämtningen?*
 - c. Har ni tittat på/samarbetat med någon annan kommun?
 - d. Vem bestämde att ni skulle arbeta för en giftfri förskola? Var det ett politiskt beslut eller tjänstemannabeslut?
Alt: Har det fattats ett formellt beslut av någon? Vem i så fall?
 - e. Hur har beslutet "skickats" till verkställande nivå? (Via ledningsgrupper, mail, skickat en policy/handlingsplan?)
 - f. Har det skett någon utvärdering? Av vem, till vem?
 - g. Vad var resultatet av utvärderingen och hur har det använts?
3. Vilka förvaltningar och roller har varit inblandade i de respektive stegen?
4. Ses/Upplever man det som ett krav att arbeta för giftfri förskola?
 - a. Av vem?
 - b. Kräver du?
5. Finns det faktorer som du upplever har främjat alternativt hämmat under processens gång? (Drivande/negativa tjänstemän/politiker, ekonomi, tid, tydligt/otydligt mål/policy, målkonflikter osv)
 - a. Vad tror du att det beror på?
6. Får förskolorna som arbetar med detta ekonomisk kompensation?
7. Hur står sig arbetet med giftfri förskola i förhållande till kommunens övriga mål och policies?
8. Är du själv intresserad av miljö och miljöarbete?
 - a. Känner du att ditt (o)intresse påverkar ditt sätt att arbeta?
9. Är du förälder? (*Kopplat till engagemang för förskolan*)